

Kuhmon kiinteiden muinaisjäännösten inventointi 1998

Vuonna 1998 Kuhmon kiinteiden muinaisjäännösten inventointi keskittyi Änättijärven rantoihin. Kyseessä oli jatko vuonna 1987 alkaneelle inventointityölle. Inventoinnin teki Kainuun Museon arkeologi muuten virkatyönä, mutta Kuhmon kaupunki maksoi siitä aiheutuneet matkakustannukset. Maastotyö tehtiin 31.8.–10.9. välisenä aikana. Inventointiin osallistui 31.8.–4.9. Petroskoin kotiseutumuseon arkeologi Mark Šahnovits.

Änätti on pohjois–etelä -suunnassa runsaan 11 kilometrin pituinen ja enimmillään vajaan viiden kilometrin levyinen järvi Koillis-Kuhmossa. Järven pohjoisosassa on Änättikylä ja itärannalla Lahdenkylä, mutta kaikkiaan niin pysyvää, kuin loma-asutustakin järven rannoilla on melko vähän. Maaperä on pääosin hiekkamoreenia, hiekkakankaita ei järven rannalla juurikaan ole. Järven vedet laskevat Lentiirajärveen ja sitä kautta Sotkamon reitille.

Inventoinnissa etsittiin aiempien vuosien tapaan erityisesti rannoilla sijaitsevia kivikautistyyppisiä asuinpaikkoja. Ennen inventointia Änätin rannoilta tunnettiin kolme kiinteää muinaisjäännöstä, Uitonniemen lapinhaudat (290010020) sekä Kieliön ja Kansalan kivikautiset asuinpaikat (290010047, 290010048). Inventoinnissa löydettiin merkkejä kivikautisesta asuinpaikasta kuudessa kohteessa. Niistä yksi sijaitsee ilmeisessä hautasaarella. Yhtä lukuunottamatta kohteet löytyivät koepistoja sopiviksi arvioituihin maastokohtiin kaivamalla. Löydöt olivat hyvin niukkoja, joka kohteesta muutamia kvartsi-iskoksia. Vaikka menetelmä on niin epävarma, että yhdenkin kvartsi-iskoksen löytämiseen tarvitaan myös hyvää onnea, ei kyse voi olla kovin runsaslöytöisistä kohteista. Löytöjen perusteella lupaavimmalta vaikuttaa Alajoen suu.

Kajaanissa 4.9.2009

Esa Suominen

KUHMO Alajoen suu

Muinaisjäännösrekisterin tunnus: 1000016583
Ajoitus: 1)Kivikausi 2) ?

Tyyppi: 1)Asuinpaikka 2) Kuoppajäännöksiä
Rauhoitusluokka: II

Peruskartta: 4414 12 + 4432 03 VARTIUS 1974
Koordinaatit: P = 7155 800, i = 3639 340, k = 184
Kylä: Vartius
Alue: Lahdenkylä
Kiinteistötunnus: 290-413-
Suunta ja etäisyys Kuhmon kirkosta: Koilliseen 42,5 km.

Inventointipäivä: 8.9.1998
Löydöt: KM 38664: 1–3, kvartsia.
Havaintomahdollisuudet: Kohtuulliset.
Kohteen laajuus: 0,1 km pituinen alue rannassa.
Laajuuden arviointiperuste: Löydöt.
Valokuvat: KaiM 7523: 8, 9.

Sijainnin ja maaston kuvaus:

Alajoki laskee Vartiusjärvestä Änäntijärven koillisosan muodostavaan Jokelanlahden pohjoiskulmaan itäkaakosta. Joen suun ja järven välissä on niemi, jonka järven puoleisessa osassa on vajaan metrin veden pintaa korkeampi tasainen kangas. Se kasvaa nuorta mäntymetsää, aluskasvillisuutena on varpuja, sammalta ja paikoin jäkälää. Maaperä on kivetöntä hiekkaa. Järveä kohti on matala hiekkaranta, jonka edustalla on kaislikkoa. Itään mentäessä maa muuttuu kivikkoiseksi ja nousee vähän.

Inventointihavainnot kohteesta:

Tein rantaan koepistoja, joista muutamasta löytyi kvartsi-iskoksia noin 0,1 kilometrin matkalla niemen kärjestä itään. Mitään kulttuurikerrosta ei hiekkamaassa pystynyt havaitsemaan.

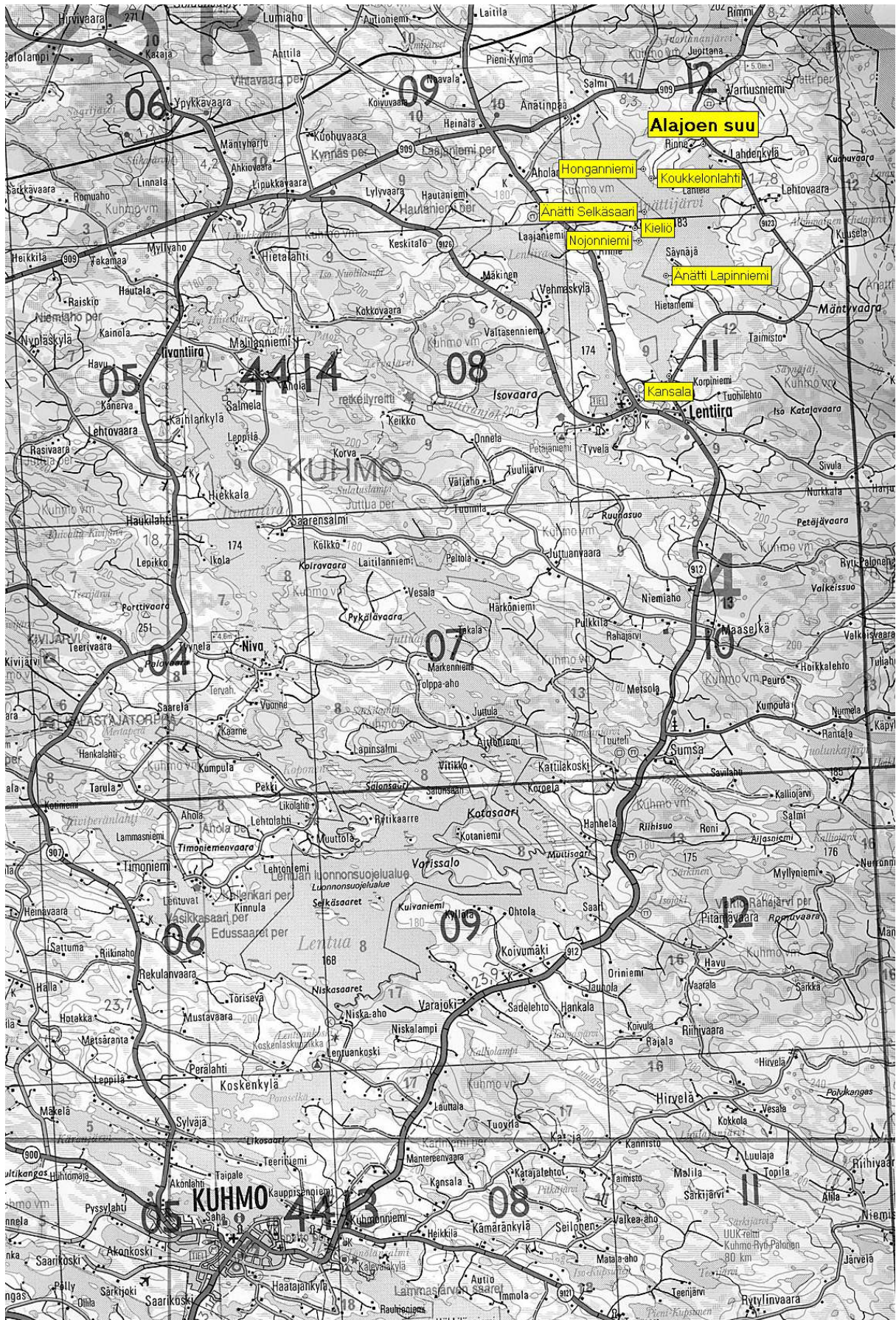
Alueella on lisäksi parin metrin läpimittaisia kuoppia tai painanteita. Selkein oli noin 70 metriä itään kärjessä kasvavasta suuresta männystä, runsaat 10 metrin päässä rantatörmästä. Toinen kuoppa on edellisestä noin 20 metriä länteen, siis niemen kärkeen päin. Ensimmäinen kymmenen metriä kaakkoon, viiden metrin päässä rantatörmästä on melko epämääräiseltä vaikuttava painanne. Paikalla on myös muita kuoppia.

Kuva 2. Alajoen suu kuvattuna niemen kärjestä itään. KaiM 7523:8.

Kuva 1. Alajoen suu, kuoppa 1 luoteesta. KaiM7523:9.

Kopio Metsähallituksen matkailukartasta M11 1:200 000 v. 1994.

Kopio peruskartasta 4414 12 + 4432 03 VARTIUS 1:20 000 v. 1974.

KUHMO Honganniemi

Muinaisjäännösrekisterin tunnus: 1000016584
Ajoitus: Kivikausi

Tyyppi: Asuinpaikka
Rauhoitusluokka: II

Peruskartta: 4414 12 + 4432 03 VARTIUS
Koordinaatit: P = 7154 910, i = 3637 190, k = 185
Kylä: Vartius
Alue: Änättijärvi
Kiinteistötunnus: 290-413-
Suunta ja etäisyys Kuhmon kirkosta: Pohjoiskoilliseen 41 km.

Inventointipäivä: 3.9.1998.
Löydöt: KM 38665, kvartsia.
Havaintomahdollisuudet: Melko hyvät.
Kohteen laajuus: 10 x 15 metriä.
Laajuuden arviointiperuste: Maaston muoto.
Valokuvat: KaiM 7523: 6, 7.

Sijainnin ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee Änättijärven pohjoisosan itärannalla, runsaat 3,1 kilometriä Uitonniemen sillasta eteläkaakkoon. Inventoinnissa käytetyssä vuoden 1974 peruskartassa paikan nimenä on Honganniemi, vuoden 2009 Kansalaisen karttapaikan kartassa se on Iljanniemi ja Honganniemi on merkitty vajaan puolen kilometrin päähän kaakkoon.

Kyseessä on pieni mäntymetsää kasvava louhikkorantainen niemi Vanginlahden ja Koukkelonlahden välissä. Niemen laella on vanhaa peltoa sekä rakennuksen jäännökset, länsirinteessä on saunan perustukset. Niemen kärjessä on 10 x 15 metrin kokoinen tasanne noin 20 metrin päässä rannasta ja arviolta 3–4 metriä veden pintaa korkeammalla.

Inventointihavainnot kohteesta:

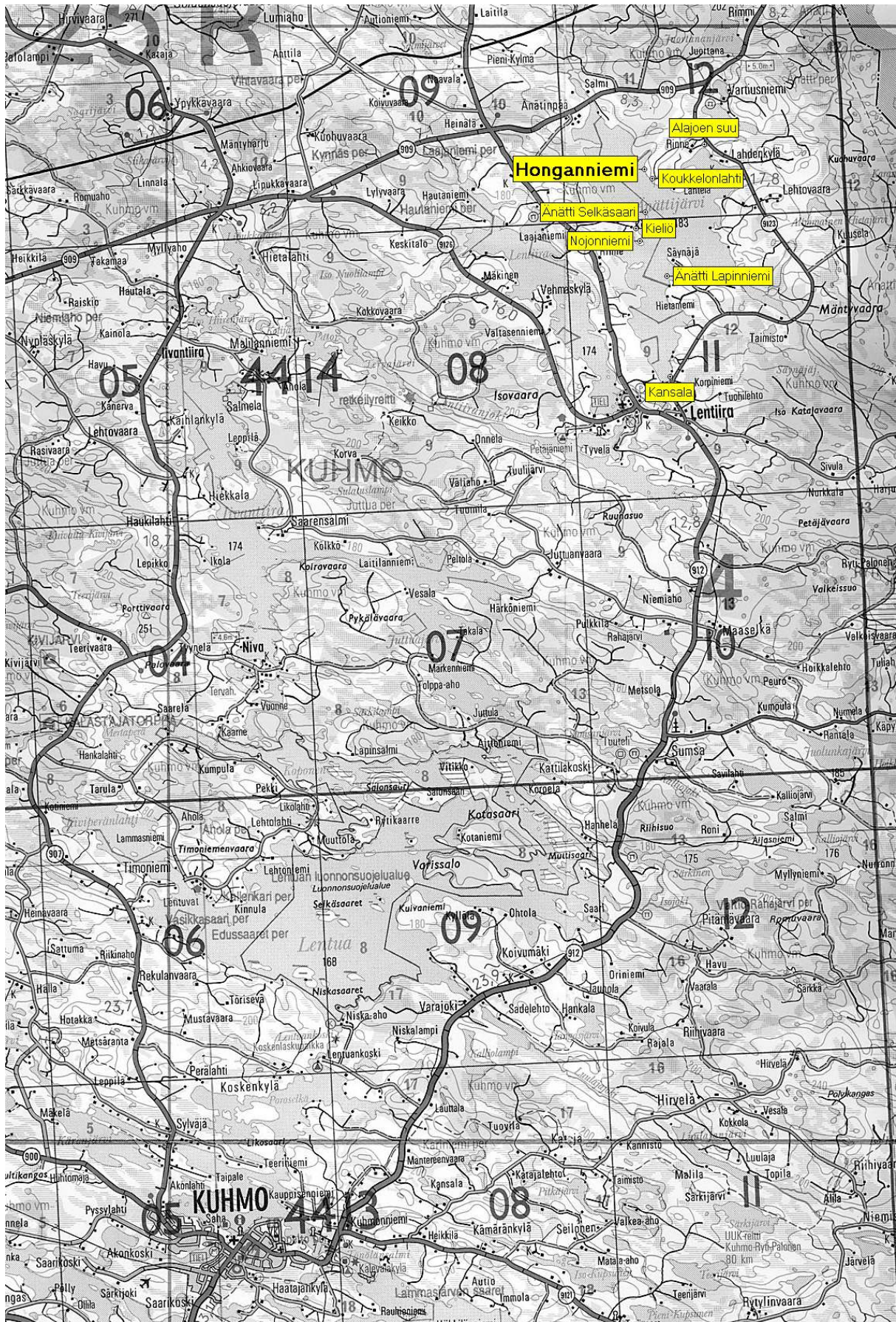
Tein tasanteelle joitain koepistoja lapiolla. Kivikkoisesta hiekkamaasta löytyi kvartsi-iskoksia. Muinaisjäännöksen voi arvioida olevan tasanteen kokoinen.

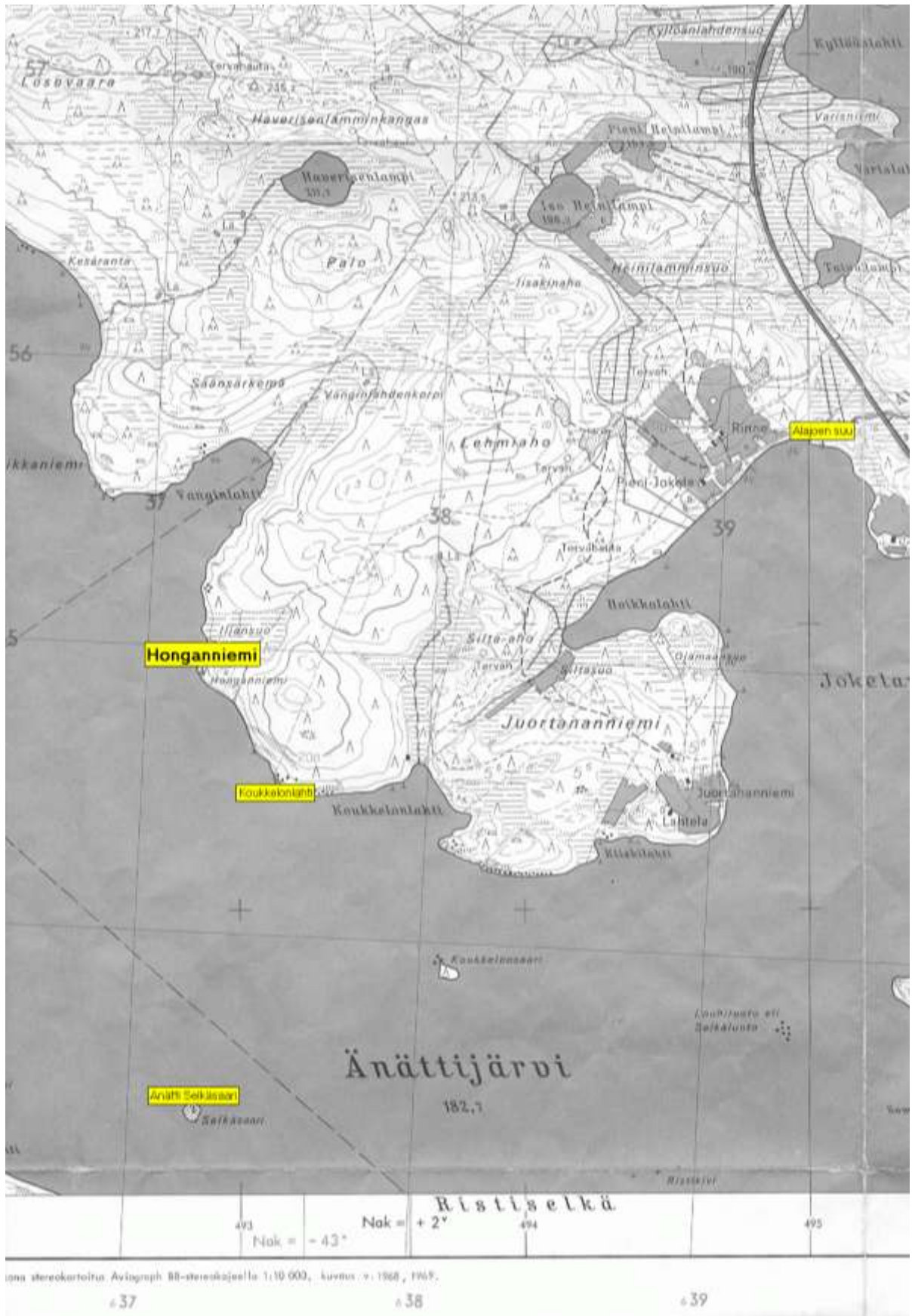
Kuva 4. Honganniemi, mäen lakea idästä.

Kuva 3. Honganniemi koillisesta, tasanne kuvassa vasemmalla.

Kopio Metsähallituksen matkailukartasta M11 1:200 000 v. 1994.

Kopio peruskartasta 4414 12 + 4432 03 VARTIUS 1:20 000 v. 1974.

KUHMO Koukkelonlahti

Muinaisjäännösrekisterin tunnus: 1000016585
Ajoitus: Kivikausi

Tyyppi: Asuinpaikka
Rauhoitusluokka: II

Peruskartta: 4414 12 + 4432 03 VARTIUS
Koordinaatit: P = 7154 550, i = 3637 470, k = 185
Kylä: Vartius
Alue: Änättijärvi
Kiinteistötunnus: 290-413-
Suunta ja etäisyys Kuhmon kirkosta: Pohjoiskoillisen 41 km.

Inventointipäivä: 3.9.1998.
Löydöt: KM 38666, kvartsia.
Havaintomahdollisuudet: Kohtuulliset.
Kohteen laajuus: 15 x 5 m.
Laajuuden arviointiperuste: Löydöt, maaston muoto.
Valokuvat: KaiM 7523: 3–5.

Sijainnin ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee Änättijärven pohjoisosan itärannalla, Koukkelonlahden pohjoisrannan länsikärjessä, Uitonniemen sillasta 3,6 kilometriä eteläkaakkoon. Kyseessä on kivikkorantainen niemenkärki. Hieman niemen kärjestä etelään, noin 20 metriä rannasta on noin 15 x 5 metrin kokoinen kivetön alue. Paikka kasvaa mäntymetsää, aluskasvillisuutena on mustikkaa ja puolukkaa.

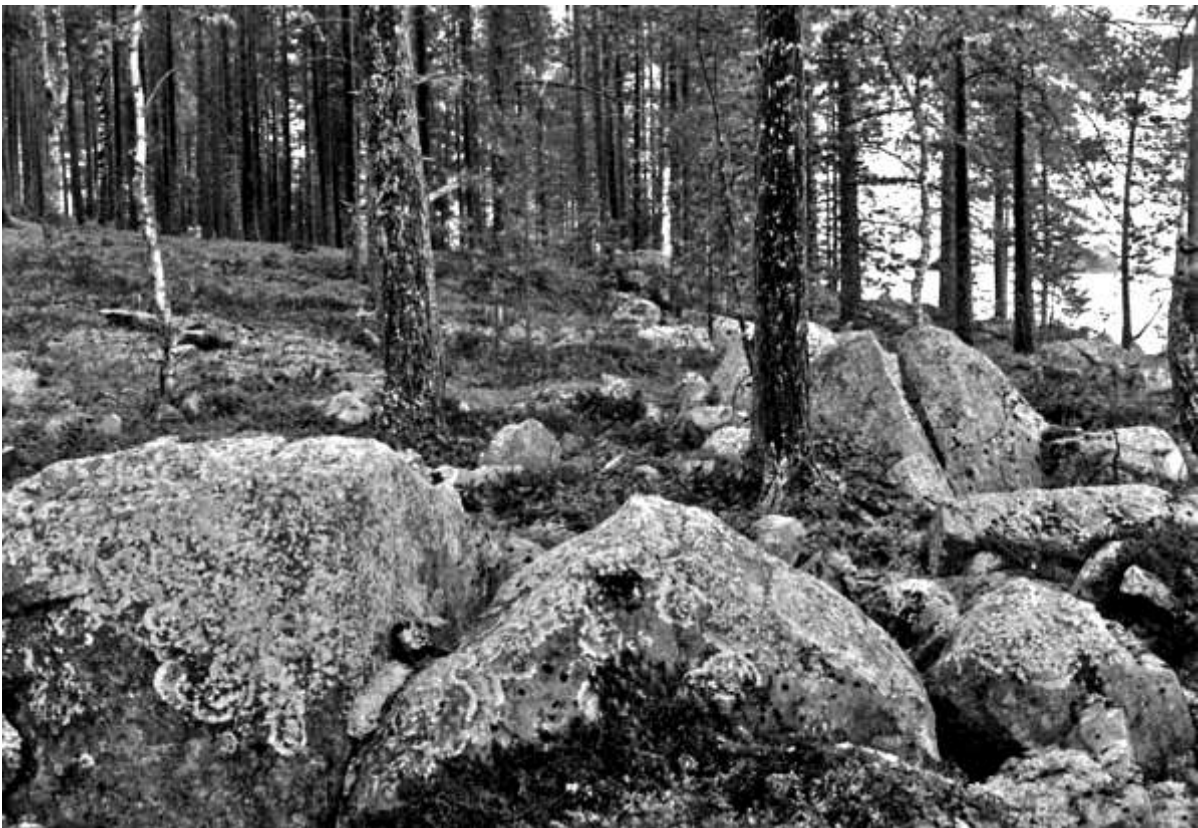
Uusissa kartoissa tämän paikan nimeksi on merkitty Honganniemi, inventoinnissa käytetyssä vuoden 1974 peruskartassa Honganniemi sijaitsee vajaat puoli kilometriä luoteeseen (ks. edellinen kohde). Uusissa kartoissa sen nimenä on Iljanniemi.

Inventointihavainnot kohteesta:

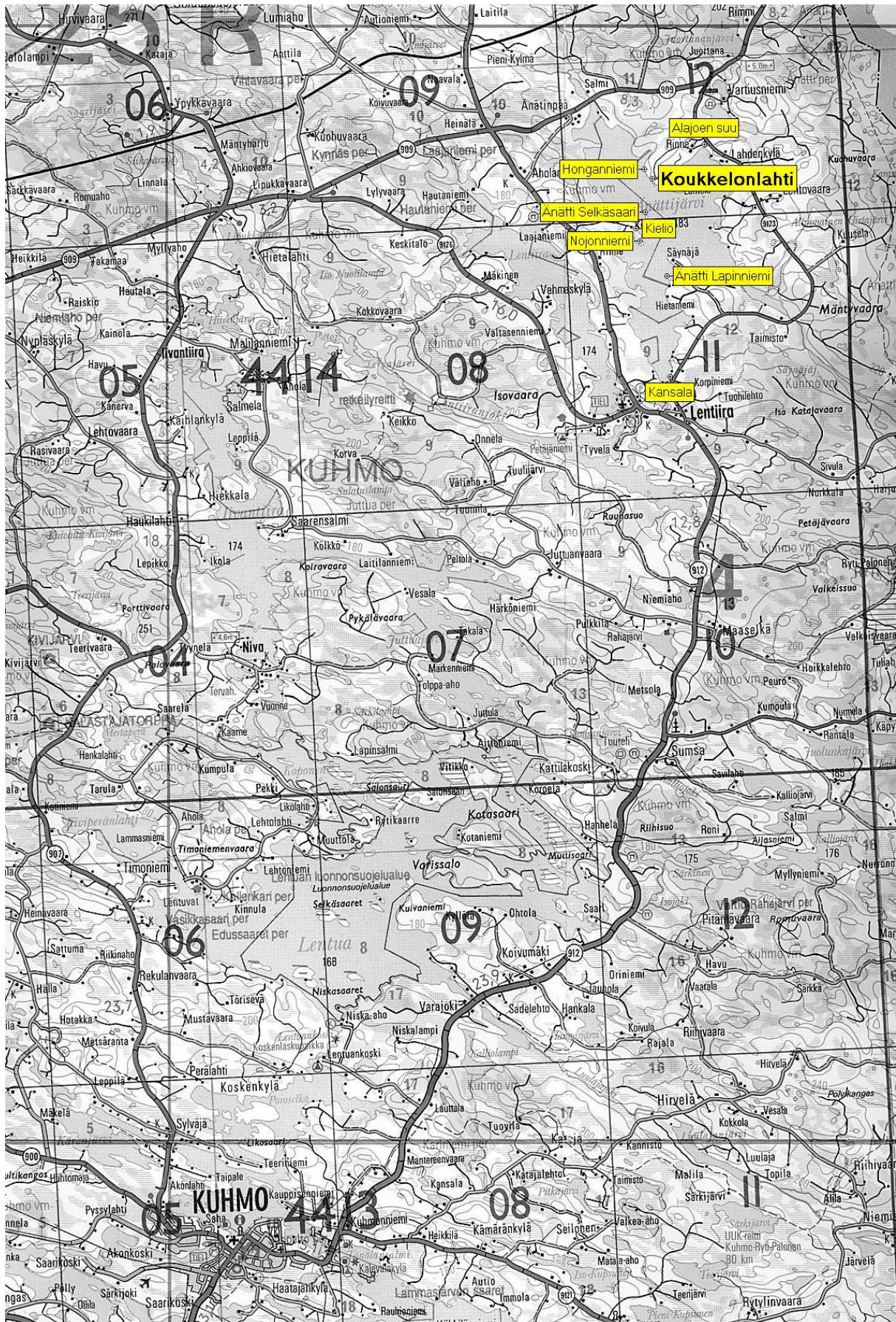
Tein kivetömälle alueelle useita koepistoja. Niistä löytyi kolme kvartsi-iskosta. Muinaisjäännös on tuskin kivetöntä aluetta suurempi.

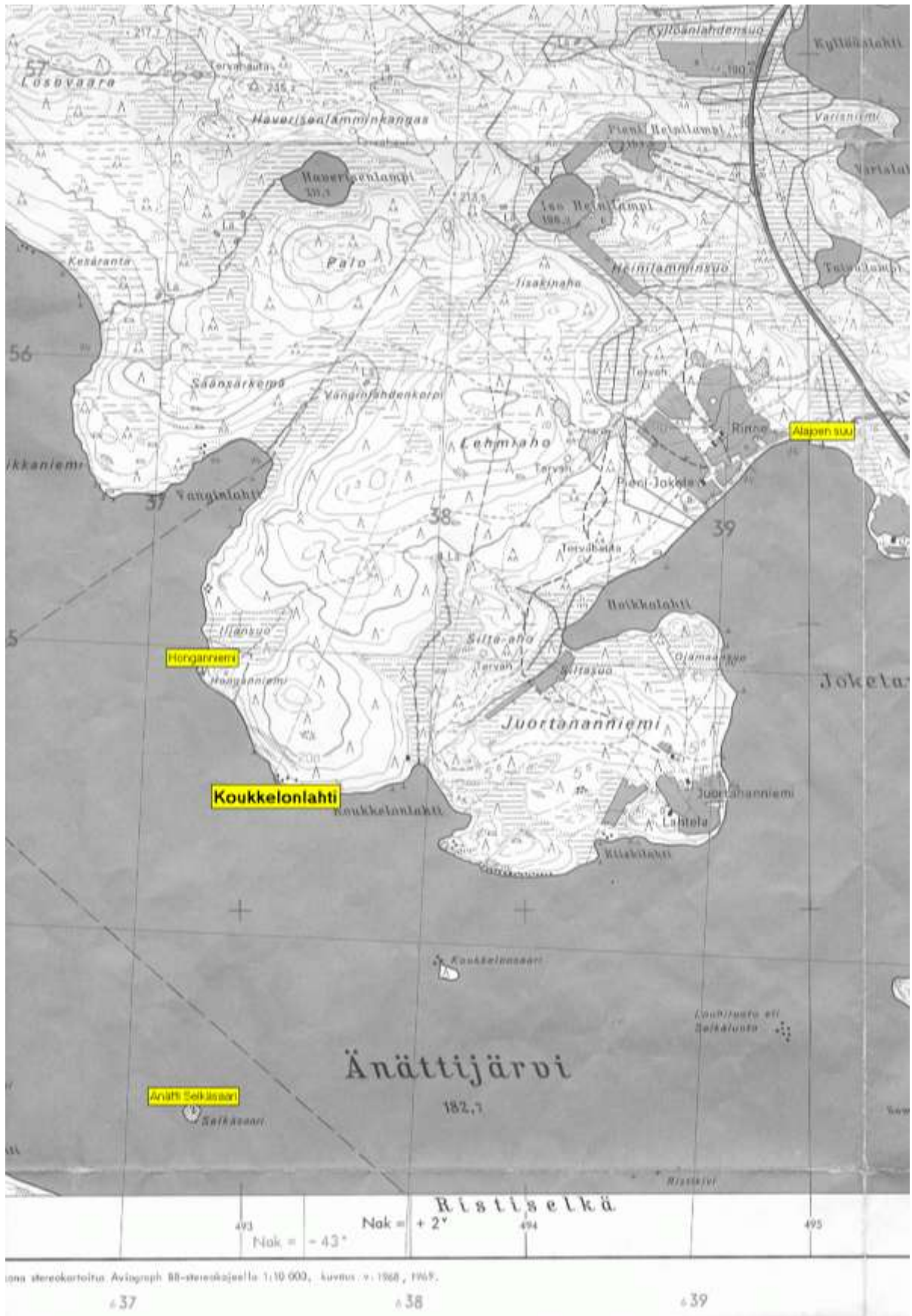
Kuva 6. Koukkelonlahti, tasannetta, josta kvartsit löytyivät, taustalla Selkäsaari. KaiM KaiM 7523:3.

Kuva 5. Koukkelonlahti lännestä, taustalla tasanne, josta löytyi kvartsia. KaiM 7523:5.

Kopio Metsähallituksen matkailukartasta M11 1:200 000 v. 1994.

Kopio peruskartasta 4414 12 + 4432 03 VARTIUS 1:20 000 v. 1974.

KUHMO Änätti Selkäsaari

Muinaisjäännösrekisterin tunnus: 1000016586
Ajoitus: 1) Kivikausi 2) Historiallinen aika

Tyyppi: 1)Asuinpaikka 2) Hautoja
Rauhoitusluokka: II

Peruskartta: 4414 12 + 4432 03 VARTIUS
Koordinaatit: P = 7153 370, i = 3637 230, k = 184
Kylä: Valtionmaa
Alue: Änättijärvi
Kiinteistötunnus: 290-893
Suunta ja etäisyys Kuhmon kirkosta: Pohjoiskoilliseen 39 km.

Inventointipäivä: 2.9.1998
Löydöt: KM 38667, kvartsi-iskoksia
Havaintomahdollisuudet: Hyvät.
Kohteen laajuus: 15 x 10 metriä.
Laajuuden arviointiperuste: Löydöt.
Valokuvat: KaiM 7523: 1, 2.

Sijainnin ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee Änättijärven Ristiselän länsiosassa, Kieliönniemen koillispuolella, 0,6 km karttaan merkitystä Kieliön talosta koilliseen ja seitsemän kilometriä Lentiiran kirkosta pohjoiskoilliseen. Kyseessä on noin 60 metrin läpimittainen, pyöreä, korkeahko saari. Saari on kivikoinen ja kallioinen, etelä- ja kaakkoisosassa on hiekkaa. Saari kasvaa mäntyä sekä puolukkaa ja variksenmarjaa.

Inventointihavainnot kohteesta:

Saaren etelä- ja kaakkoisosan hiekassa oli näkyvissä kvartsi-iskoksia 15 x 10 metrin alalla. Laella oli neljä noin 2,0 x 0,5 m kokoista kuoppaa noin 4 x 4 m alalla. Saarella on myös vanha rajakivi.

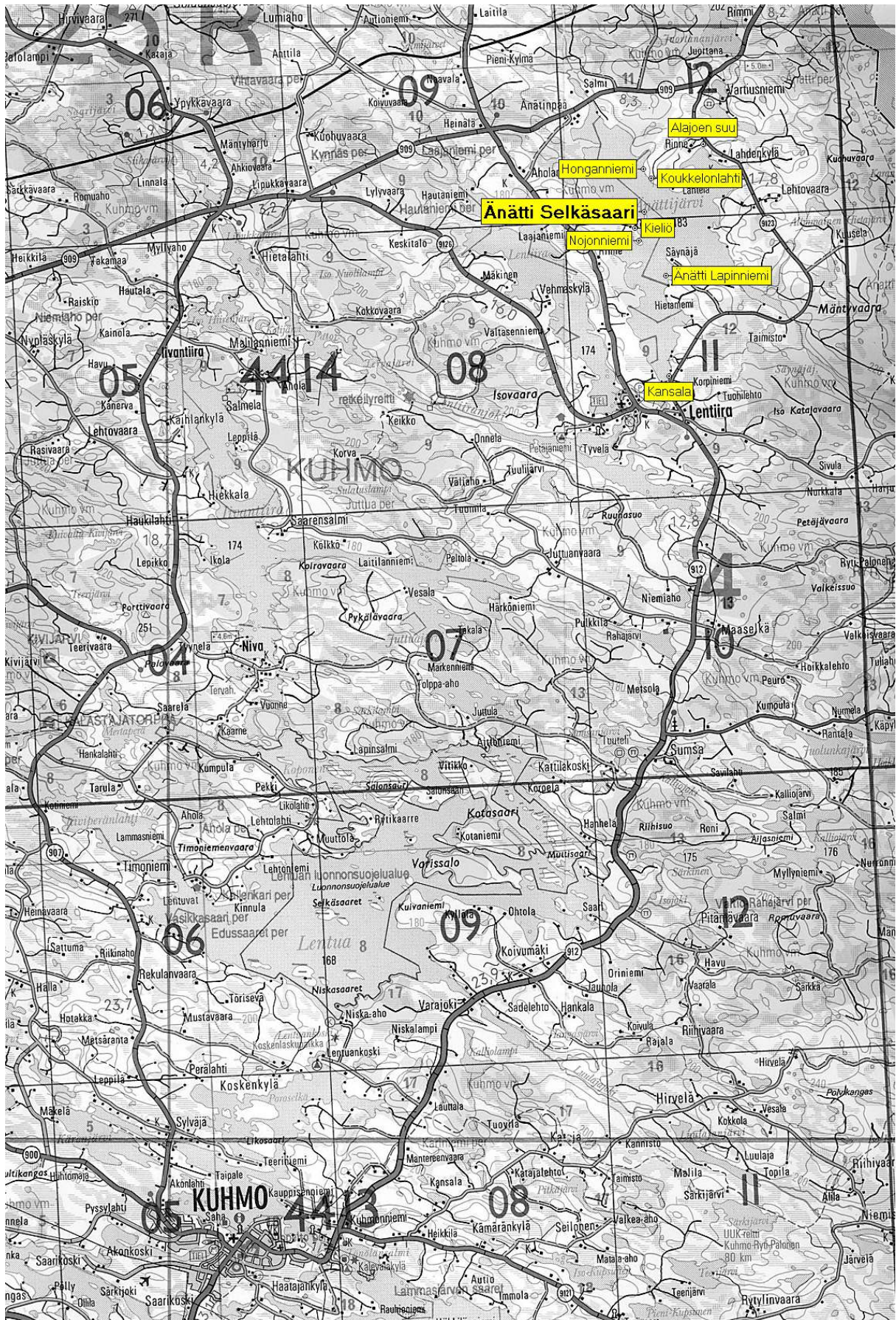
Myöhemmin inventoinnin aikana Kieliönniemen pohjoisrannalla olleen kesämökin asukkaat kertoivat kuulleensa, että Selkäsaarella on lappalaisten hautoja. Inventoinnin jälkeen Ilmari Pulkkinen (os. Tapionkatu 8, Kuhmo) ilmoitti, että hän oli 1960-luvulla käynyt saarella nyt jo kuolleen appensa kanssa. Silloin saarella oli ollut näkyvissä ihmisenluita. Paikkaa pidettiin lappalaisten kalmistona. Appi oli Konsta Malinen Säynäjaniemen talosta.

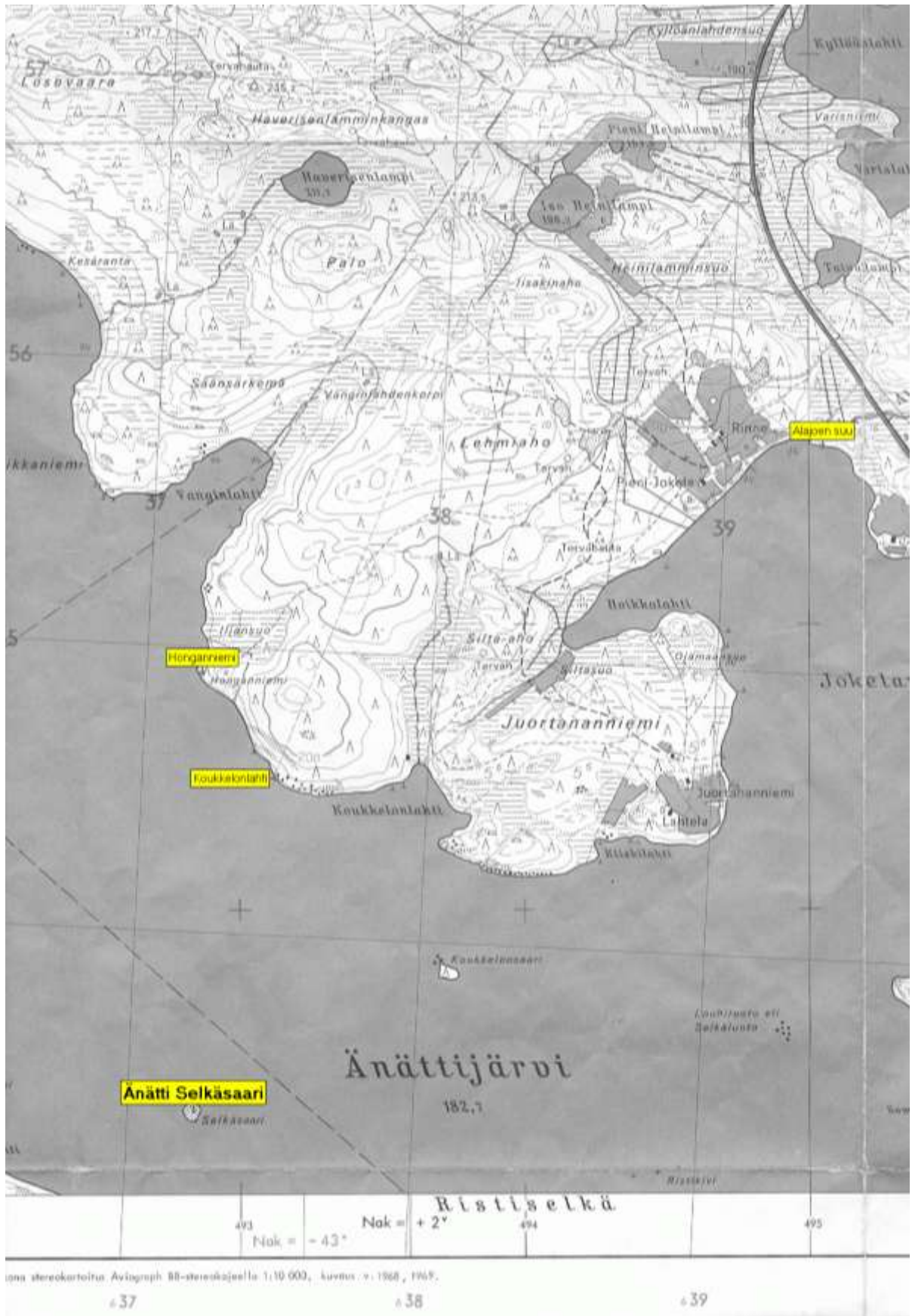
Kuva 7. Selkäsaaren lakea pohjoisesta. KaiM 7523:2.

Kuva 8. Selkäsaari, rajamerkki etelästä. KaiM 7523:1.

Kopio Metsähallituksen matkailukartasta M11 1:200 000 v. 1994.

Kopio peruskartasta 4414 12 + 4432 03 VARTIUS 1:20 000 v. 1974.

KUHMO 47 Kieliö

Muinaisjäännösrekisterin tunnus: 290010047
Ajoitus: Kivikausi

Tyyppi: Asuinpaikka
Rauhoitusluokka: II

Peruskartta: 4414 11 LENTIIRA
Koordinaatit: P = 7152 780, i = 3636 890, k = 183
Kylä: Lentiira
Alue:
Kiinteistötunnus: 290-408-
Suunta ja etäisyys Kuhmon kirkosta: Koilliseen 38 km.

Inventointipäivä: 10.9.1998.
Löydöt: -
Havaintomahdollisuudet: Huonot.
Kohteen laajuus: ?
Laajuuden arviointiperuste: -

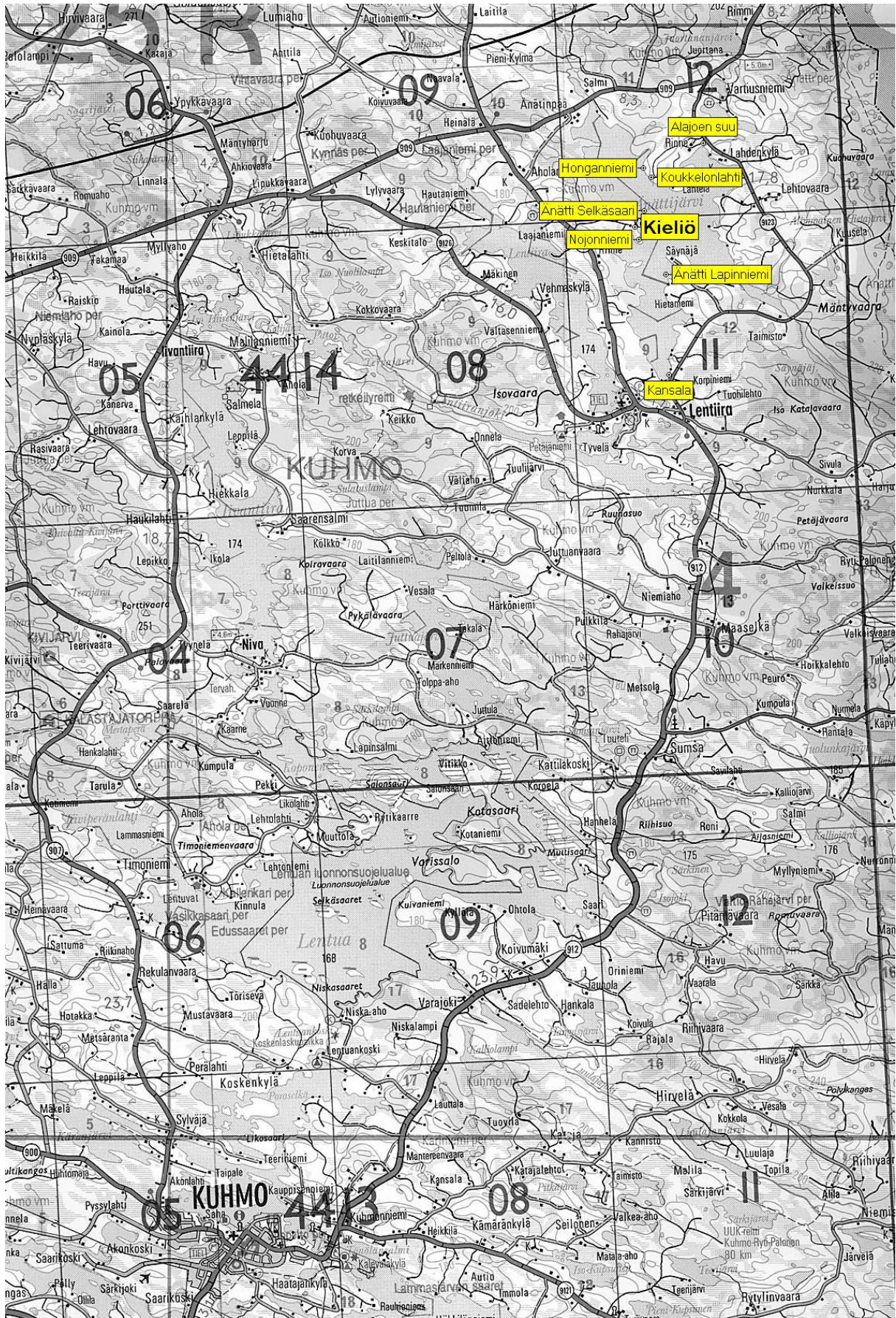
Aikaisemmat tutkimukset: Matti Huurre 1980, tarkastus.
Aikaisemmat löydöt: KM 20844:1-4 kvartsinuoli, kiviesineen katkelma, kvartsia.

Sijainnin ja maaston kuvaus:

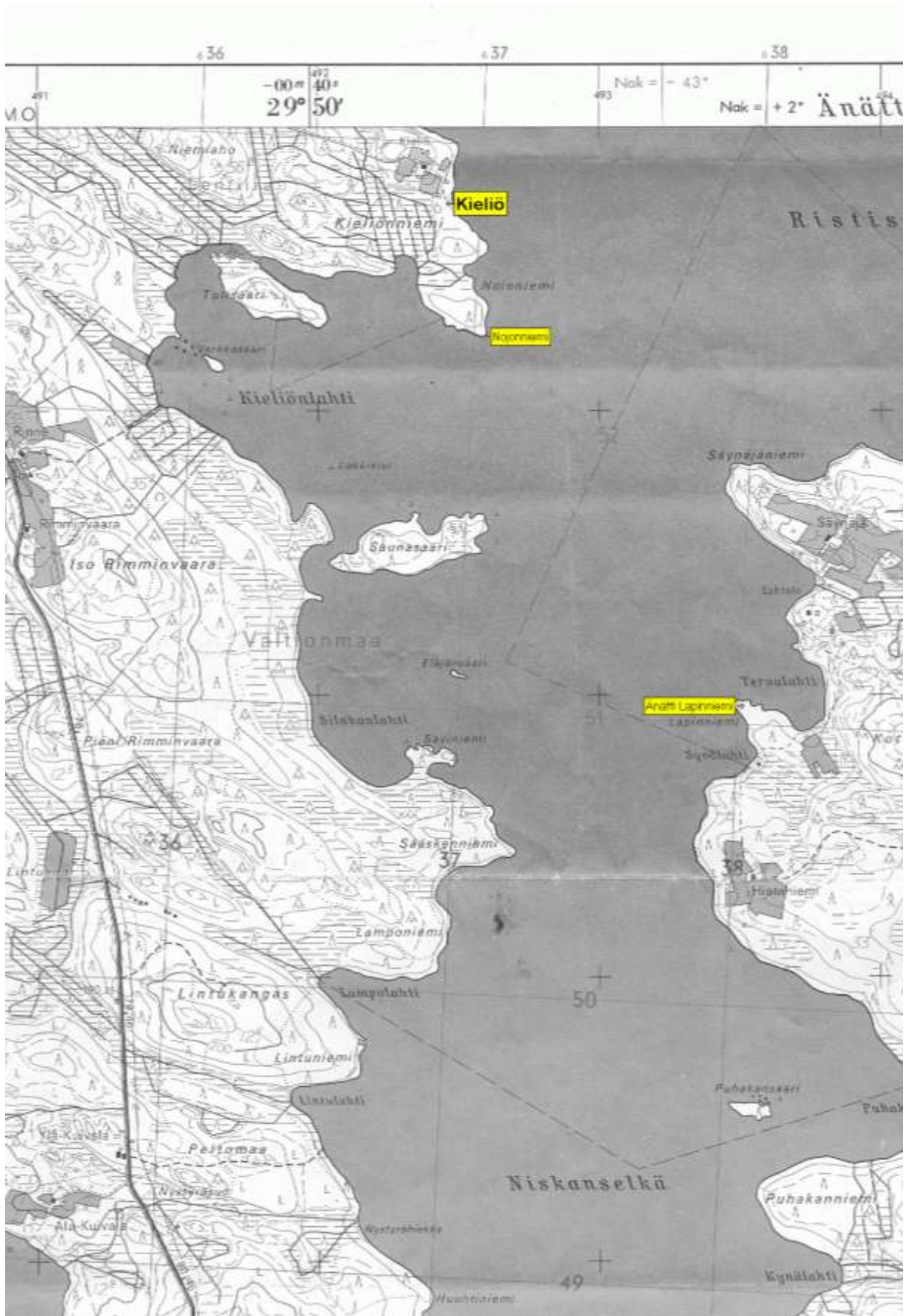
Kohde sijaitsee Änättisärven Ristiselän länsirannalla. Kieliön talo ja sitä ympäröivät peltotilkut sijaitsevat niemen koillisosassa. Talo ei ollut enää asuttu. Talon edustalla, hieman sen eteläpuolella on peruskarttaankin merkittyä hiekkarantainen lahdelma, muuten ranta on kivikkoa. Hiekkarannan kohdalla on matala törmä, jonka takana alkaa melko tasainen mäntykangas.

Inventointihavainnot kohteesta:

Luettelotietojen mukaan Kieliön löydöt ovat 'Kieliönniemen itäreunan rantahietikolta'. Nyt edellä kuvatun lahdelman hiekkarannalla ei ollut näkyvissä mitään esihistoriaan viittaavaa. Tein lahdelman takana olevaan maastoon kymmenkunta koepistoa. Ne olivat löydöttömiä. Lähelle rantatörmää tehdyissä kuopissa oli veden sotkema hiekkaa, josta puuttui normaali maannostumiskerros. Lahdelman ympäristössä maasto muuttuu kivikoksi, joten mitään suurta asuinpaikkaa ei tällä kohdalla liene sijainnut.

Kopio Metsähallituksen matkailukartasta M11 1:200 000 v. 1994.

Kopio peruskartasta 4414 11 LENTIIRA 1:20 000 v. 1974.

KUHMO Nojonniemi

Muinaisjäännösrekisterin tunnus: 1000016587
Ajoitus: Kivikausi

Tyyppi: Asuinpaikka
Rauhoitusluokka: II

Peruskartta: 4414 11 LENTIIRA
Koordinaatit: P = 7152 320, i = 3637 040, k = 184
Kiinteistötunnus: 290-408-
Kylä: Lentiira
Alue: Änättijärvi
Suunta ja etäisyys Kuhmon kirkosta: Pohjoiskoilliseen 38 km

Inventointipäivä: 1.9.1998
Löydöt: KM 38668, kvartsi-iskos
Havaintomahdollisuudet: Kohtuulliset
Kohteen laajuus:?
Laajuuden arviointiperuste: -
Valokuvat: KaiM 7485: 1

Sijainnin ja maaston kuvaus:

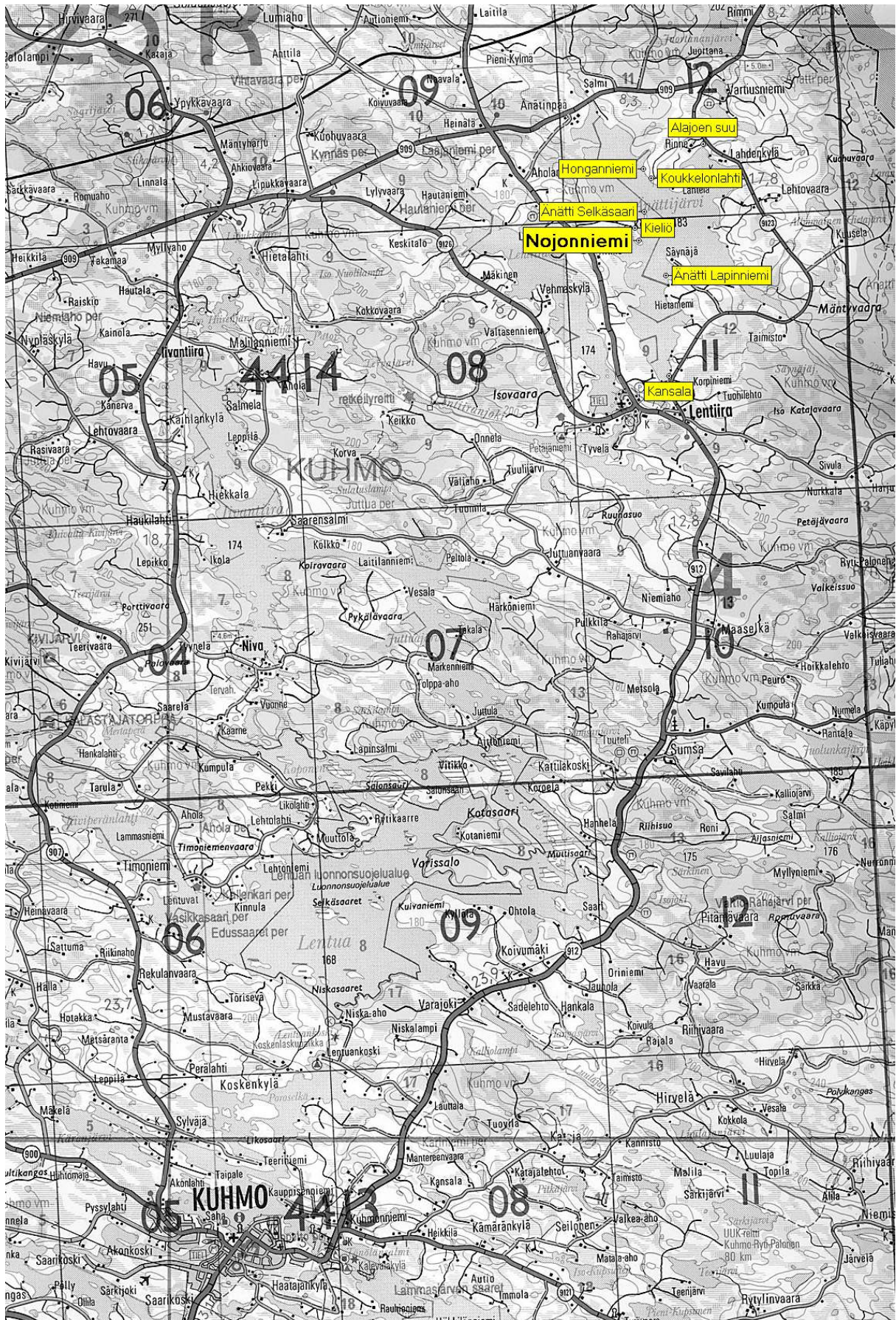
Kohde sijaitsee Änättijärven länsirannalla olevan Kieliönniemen kaakkoisimman kärjen muodostavassa Nojonniemessä, Kieliön talosta runsaat 0,6 km eteläkaakkoon ja 5,9 km Lentiiran kirkosta pohjoiseen. Kyseessä on havumetsää kasvava kivikkorantainen niemi. Melko tasainen kärki on ehkä metrin vedenpintaa korkeammalla.

Inventointihavainnot kohteesta:

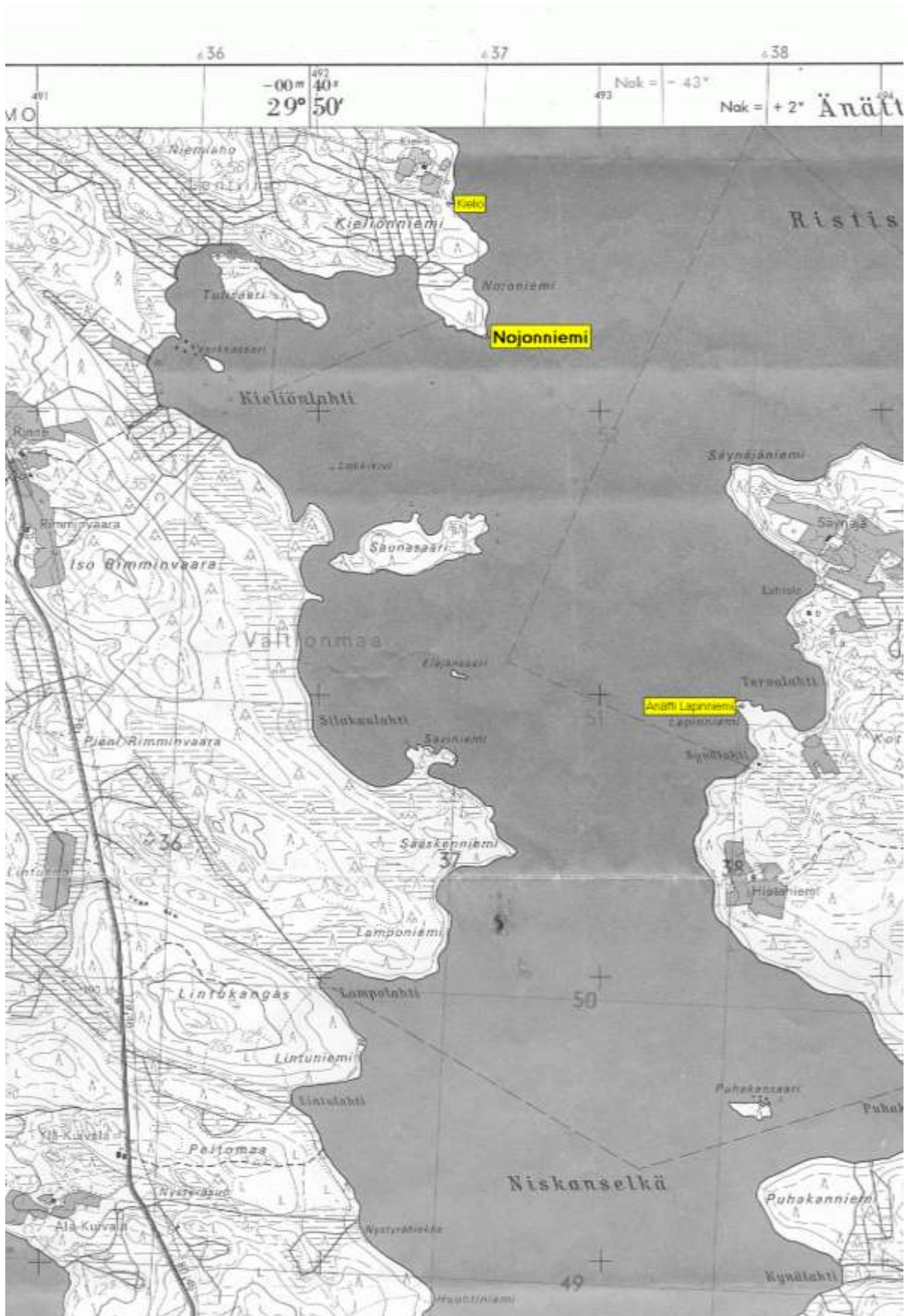
Niemeen tehtiin neljä koepistoa lapiolla. Noin 10 metrin päähän niemen kärjestä löytyi kvartsi-iskos. Niemi on niin kivikkoinen, että siinä tuskin on mitään suurta asuinpaikkaa.

Kuva 9. Nojoniemi luoteesta. KaiM 7485:1.

Kopio Metsähallituksen matkailukartasta M11 1:200 000 v. 1994.

Kopio peruskartasta 4414 11 LENTIIRA 1:20 000 v. 1974.

KUHMO Änätti Lapinniemi

Muinaisjäännösrekisterin tunnus: 1000016588
Ajoitus: Kivikausi

Tyyppi: Asuinpaikka
Rauhoitusluokka: II

Peruskartta: 4414 11 LENTIIRA
Koordinaatit: P = 7151 060, i = 3638 010, k = 184
Kylä: Lentiira
Alue: Änättijärvi
Kiinteistötunnus: 290-408-
Suunta ja etäisyys Kuhmon kirkosta: Koilliseen 38 km

Inventointipäivä: 2.9.1998
Löydöt: KM 38669, kvartsi-iskoksia
Havaintomahdollisuudet: tavanomaiset
Kohteen laajuus:?
Laajuuden arviointiperuste: -
Valokuvat: KaiM 7485: 2

Sijainnin ja maaston kuvaus:

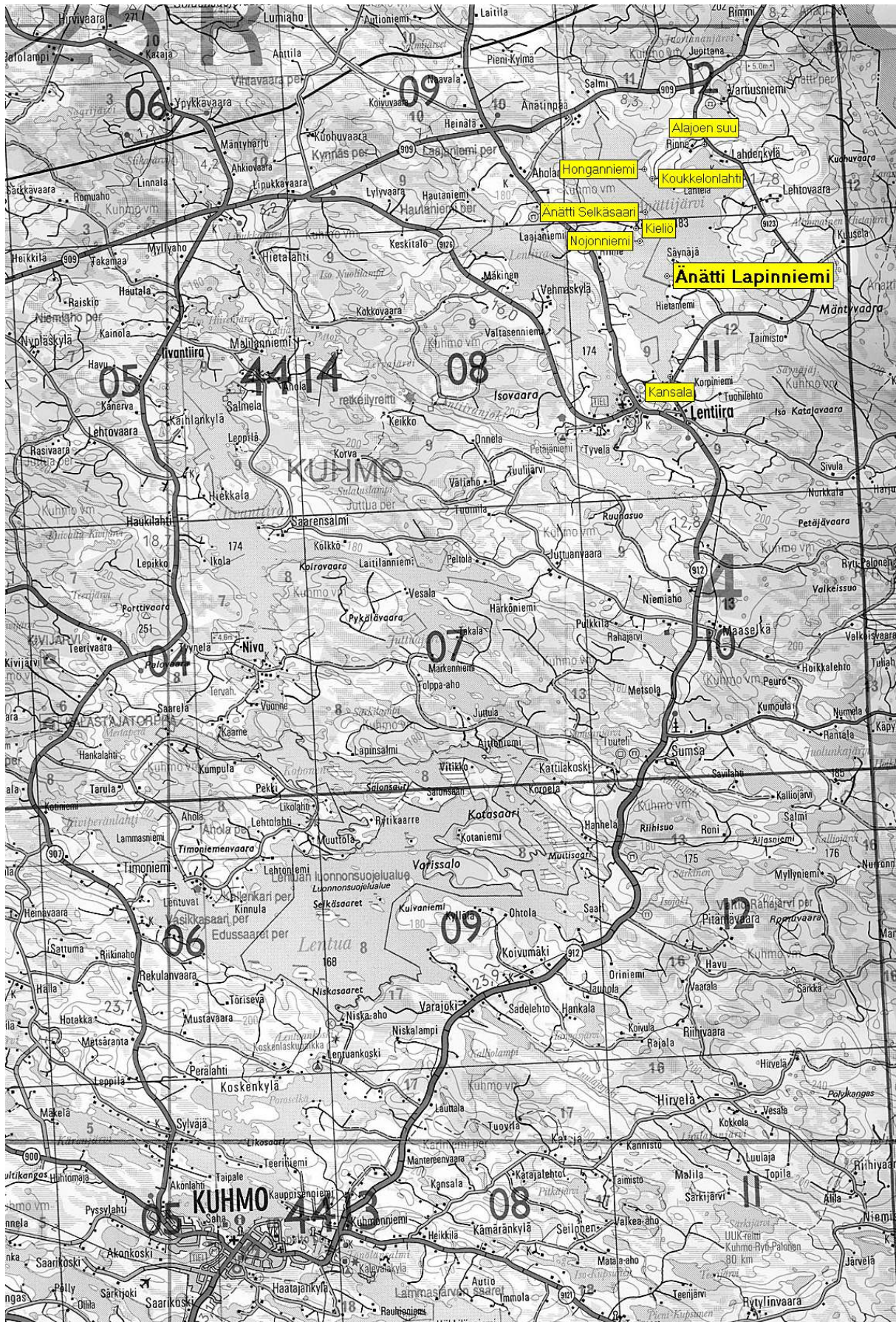
Kohde sijaitsee Änättijärven itärannalla, Säynäjäniemen eteläpuolella, 0,6 km peruskarttaan merkitystä Säynäjän talosta etelälounaaseen ja 4,9 km Lentiiran kirkosta pohjoiskoilliseen. Niemen läntinen kärki on hiekkarantainen, muuten rannat ovat kivikkoa. Niemi kasvaa männikköä, aluskasvillisuutena on puolukkaa, variksenmarjaa ja sammalta. Maasta pistää esiin suurehkoja kiviä.

Inventointihavainnot kohteesta:

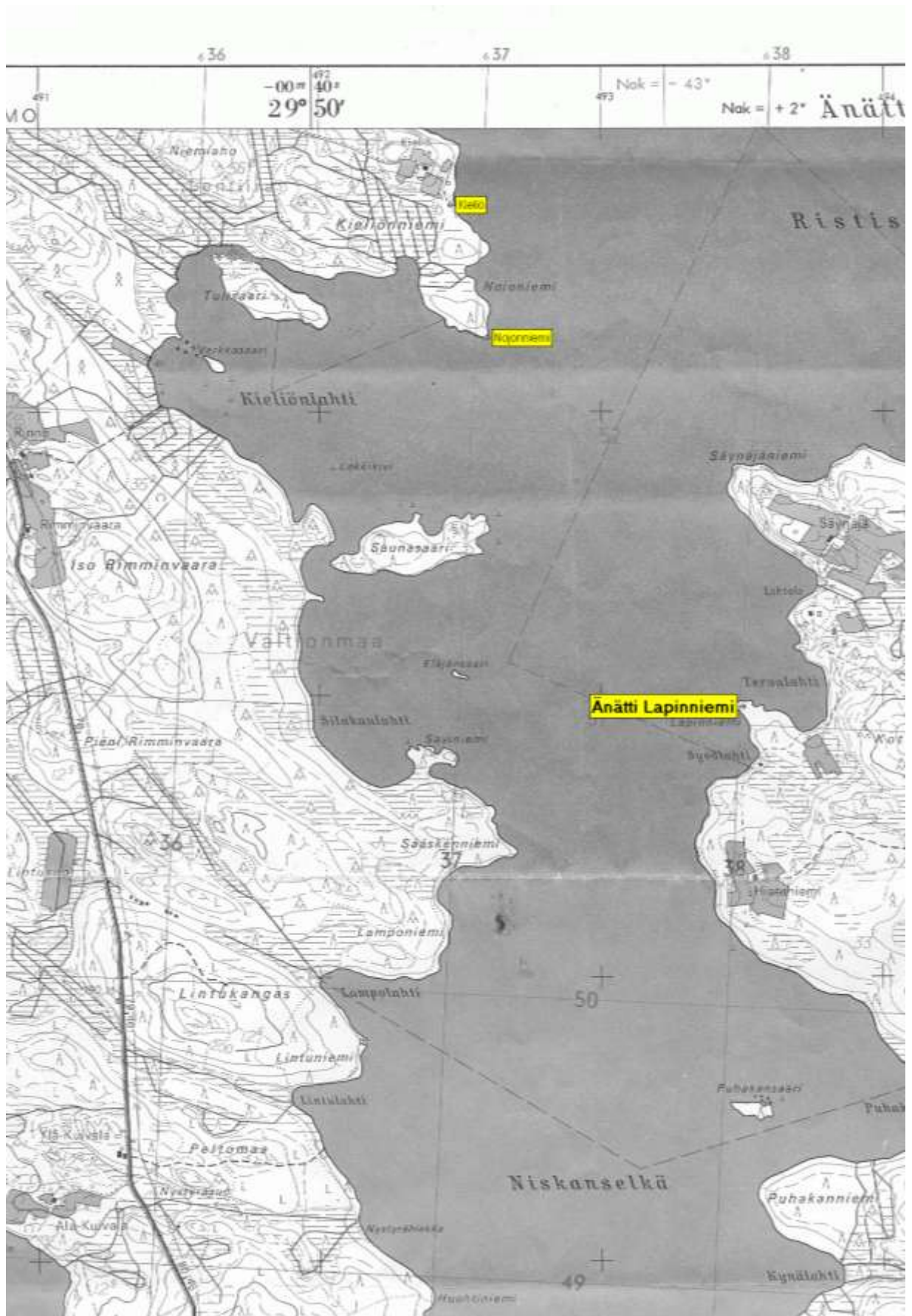
Hiekkarannassa ei ollut mitään asuinpaikkaan viittaavia merkkejä. Niemeen tehtiin runsaasti koepistoja lapiolla. Noin 10 metriä itään läntisimmästä kärjestä löytyi yksi pieni kvartsi-iskos, noin 30 metriä kärjestä itäkaakkoon vähän suurempi. Jälkimmäinen paikka oli hieman korkeampaa rinteitä. Koska kuoppia kaivettiin paljon, ei kyseessä näytä olevan mikään runsaslöytöinen asuinpaikka.

Kuva 10. Änäfin Lapinniemi idästä. Pieni kvartsi löytyi kuvan keskellä, lähellä rantaa olevan lapion kohdalta. KaiM 7485:2.

Kopio Metsähallituksen matkailukartasta M11 1:200 000 v. 1994.

Kopio peruskartasta 4414 11 LENTIIRA 1:20 000 v. 1974.

KUHMO 48 Kansala

Muinaisjäännösrekisterin tunnus: 290010048
Ajoitus: Kivikausi

Tyyppi: Asuinpaikka
Rauhoitusluokka: II

Peruskartta: 4414 11 LENTIIRA
Koordinaatit: P = 7147 470, i = 3638 100, k = 180
Kylä: Lentiira
Alue: Änätinniska
Kiinteistötunnus: 290-408-
Suunta ja etäisyys Kuhmon kirkosta: Koilliseen 34 km

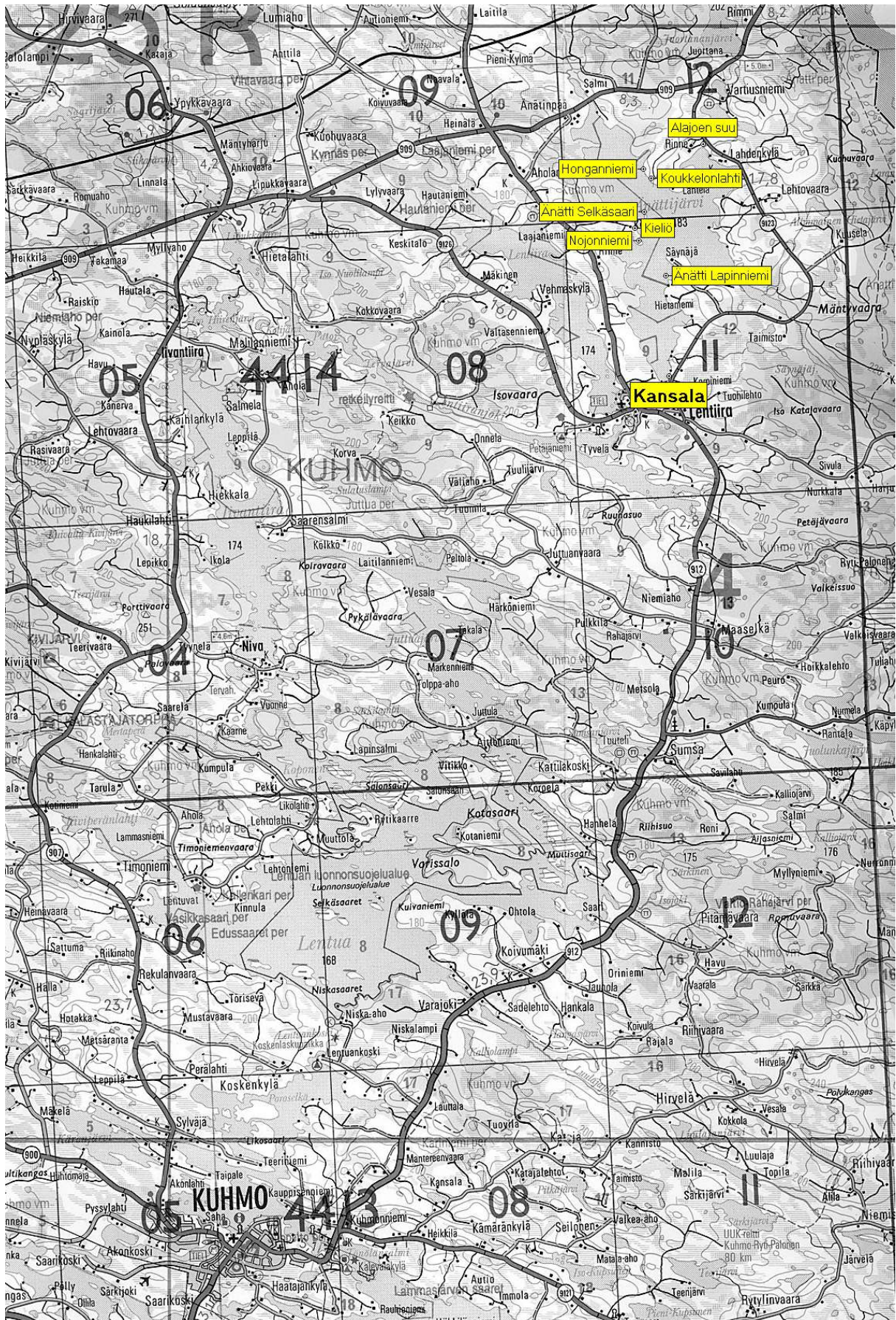
Inventointipäivä: 7.9.1998
Löydöt: epämääräistä kvartssia
Havaintomahdollisuudet: Tavanomaiset
Kohteen laajuus: ?
Laajuuden arviointiperuste: -
Aikaisemmat tutkimukset: Matti Huurre 1980, tarkastus
Aikaisemmat löydöt: KM 20845 kvartssia

Sijainnin ja maaston kuvaus:

Kohde sijaitsee Änättijärven eteläpäässä, Änätinniskalla, Kansalan talon koillispuolella. Kun Änätinkoski on 0,3–0,4 kilometrin pituisen, länsi - itä -suuntaisen rannan länsipäässä, kohde sijaitsee sen itäpäässä. Kyseessä on pitkä hiekkaranta. Hiekka näyttää veden keräämältä ja kumpaakin päätä lukuunottamatta rantatörmän takana on vetinen suo.

Inventointihavainnot kohteesta:

Rantahiekassa oli pari epämääräistä kvartssia. Rantatörmän takana olevalle suolle ei pystynyt tekemään koepistoja. Heräsi epäily, sijaitseeko paikalla suojelua vaativaa muinaisjäännöstä.

Kopio Metsähallituksen matkailukartasta M11 1:200 000 v. 1994.

Kopio peruskartasta 4414 11 LENTIIRA 1:20 000 v. 1974.